



TEHNIKA I INFORMATIKA U OBRAZOVANJU

3. Internacionalna Konferencija, Tehnički fakultet Čačak, 7–9. maj 2010.

TECHNICS AND INFORMATICS IN EDUCATION

3rd International Conference, Technical Faculty Čačak, 7–9th May 2010.

UDK: 371.13

Stručni rad

DOŽIVOTNO UČENJE – OKVIR INDIVIDUALOG USAVRŠAVANJA NASTAVNIKA

Žana Bojović¹

Rezime: U radu su, u kratkim crtama, dati neki od osnovnih segmenata u razvoju procesa doživotnog učenja na Evropskom nivou, kao i njegove uloge u individualnom usavršavanju nastavnika. Pošlo se od konstatacije da je profesionalno i lično usavršavanje nastavnika potrebno posmatrati u svetlu doživotnog učenja.

Ključne reči: doživotno učenje, društvo učenja, strategije obrazovanja, nastavnik, individualno usavršavanje.

LIFELONG LEARNING AS THE FRAME FOR THE INDIVIDUAL TEACHER DEVELOPMENT

Summary: The paper deals with some of the basic segments in the development of the life long learning at the European level, as well as with the role it plays in the individual teacher development. The starting point was the assumption that the professional and the personal teacher development should be observed in the light of the lifelong learning.

Key words: life long learning, learning society, strategy of education, teacher, individual development.

1. UVOD

Uslov postanka i preživljavanja čoveka kao pojedinca i kao člana društva je učenje. U literaturi postoje različite definicije učenja. Tako se u Pedagoškom leksikonu, u okviru psiholoških definicija naglašava da je učenje proces trajnog menjanja ponašanja subjekta koji uči pod delovanjem njegovog iskustva, dok se u pedagoškim definicijama naglasak stavlja na rezultate učenja gde je učenje sticanje znanja i razvijanje veština i navika kao i ovladavanje dostignućima prethodnih generacija (1989: 458). Za učenje, bilo da se njime bavimo kao procesom ili ga posmatramo kroz ostvarene rezultate, zainteresovano je više društvenih nauka u okviru kojih ističemo one koje se bave problemima obrazovanja i vaspitanja na svim nivoima. Bez obzira na kom nivou se sprovodilo, učenje mora da odgovori izazovima i promenama vremena u kojem živimo što vodi ka potrebi transformisanja obrazovnog sistema.

¹ Dr Žana Bojović, Učiteljski fakultet, Trg Svetog Save 36, Užice, E-mail: rzjzboj@ptt.rs

2. DOŽIVOTNO UČENJE/OBRAZOVANJE

Obrazovni sistem mora stalno da se inovira jer se i znanja stalno obnavljaju pa prenošenje znanja sve više postaje učenje. Zbog izazova koje nameće moderno, dinamično društvo, doživotno obrazovanje ima tendenciju da takvo društvo polako pretvara u društvo koje uči (Learning society) u okviru kojeg doživotno učenje postaje temelj opstanka i napredovanja kako pojedinca tako i društva, a društvo se shvata kao društvo znanja ili „društvo učenja“ (Burbules, 2000: 18).

Sobzirom da se količina novog znanja stalno povećava, a postojeća znanja zastarevaju neki teoretičari smatraju da će učenje i usavršavanje pojedinca postati proces koji će trajati ceo život čime doživotno učenje postaje neophodni obrazovni kontinuum koji se proteže kroz ceo život, odnosno postaje proces podsticanja razvoja svestranog ljudskog bića, kako njegovog znanja i sposobnosti tako i njegove spremnosti za kritičkim rasuđivanjem i delovanjem.

Koncept doživotnog obrazovanja/učenja (Life long Learning) baziran je na ideji učenja koje traje ceo život i oba termina, i doživotno obrazovanje i doživotno učenje, uključuju jedan drugog jer doživotno obrazovanje podrazumeva sistem organizacionih, administrativnih, metodoloških i proceduralnih mera kao preuslova ostvarenja doživotnog učenja

Svaka oblast ljudskog delovanja pruža priliku za učenje ali će mogućnosti ostati neiskorišćene ukoliko pojedinac nije prethodno stekao temeljno obrazovanje realizovano kroz školu koja treba da, sem svojih osnovnih zadataka, razvija i podstiče želju pojedinca za daljim učenjem jer se učiti može ceo život, ali ići u školu ceo život nije moguće. Ovim ukazujemo na potrebu tako utemeljenog obrazovnog sistema koji može, u svakom trenutku, svakom pojedincu, bez obzira na životnu dob ili profesionalni status pružiti mogućnost daljeg ovladavanja novim i raznovrsnim znanjima.

Međutim, nije sve ni u delovanju škole. Prema rečima Haurda Gardnera (Hauard Gardner) „mi smo više bića kulture i okruženja nego što smo bića uma“ što ukazuje na našu potrebu da delujemo u zajednici i to „zajednici koja uči“ i u kojoj bi svaki pojedinac u isto vreme bio i učitelj i učenik (Prema: Clegg, 1998: 58). Takav pojedinac bi svojom otvorenošću za novim i drugačijim saznanjima postavio temelj društvu znanja koje bi moglo odgovoriti najpre današnjim zatevima, a potom imperativima budućnosti.

O tome se govori i u Hamburškoj deklaraciji o obrazovanju² odraslih (1997) kao i u Međunarodnim standardima klasifikacije obrazovanja (1997) u kojima Međunarodna organizacija rada (ILO) ukazuje na neminovnost prihvatanja koncepcije obrazovanja tokom celog života čija je realizacija pretpostavka stvaranja društva koje uči, čime se postavljaju temelji ostvarivanja svih drugih ličnih i socijalnih prava pojedinca (Dmitrović, 2009: 704).

Ideja o doživotnom učenju i usavršavanju se ubrzano širi, postaje ključni nosilac velikog broja međunarodnih dokumenata vezanih za strategiju obraovanja odraslih. Stoga je, po preporuci Evropskog saveta, u Lisabonu 2000. godine doneta strategija obrazovanja odraslih predstavljena u „Memorandumu neprekidnog obrazovanja“ evropskih zemalja.

² U Hamburgu, jula 1997, pod pokroviteljstvom UNESCO-a doneta Hamburška deklaracija O učenju odraslih (Fifth Interantional Conferenceon Adult Education/Confintea V/, “Adult Learning: A key for the Twenty-First Centuri”, A Unesco conference in Cooperation with International Partner, Hamburg, Germany, 14-18 july 1997)

Memorandum je zasnovan na šest principa:

- ❑ podsticanje i razvijanje fundamentalnih veština neophodnih za život i rad svakog pojedinca (ovladavanje stranim jezicima, poznavanje novih informacionih i komunikacionih tehnologija);
- ❑ povećanje investiranja u ljudske resurse;
- ❑ inoviranje sadržaja obrazovanja i nastave u pravcu osveščivanja potrebe za doživotnim učenjem;
- ❑ jednako vrednovanje svih vidova i oblika obrazovanja;
- ❑ dostupnost i kontinuirano informisanje o mogućnostima obrazovanja za sve, bez obzira na uzrast, status i prethodno obrazovanje;
- ❑ podsticanje učenja na daljinu.

Svakako da ovako savremeno postavljena strategija obrazovanja odraslih, utemeljena na načelu doživotnog obrazovanja i društva koje uči, značajno obezbeđuje uslove za ostvarenje kompetencije nastavnika, kao i kvalitetne pravce njegovog daljeg profesionalnog razvoja.

Činjenica je da, danas, više niko ne može očekivati da će ovladati korpusom znanja potrebnim za ceo život. Naučno - tehnološki razvoj zahteva kontinuirano inoviranje znanja koje se proteže ne samo dok traje radni vek pojedinca već i dalje, kroz ceo život i koje jeste, u stvari, doživotno učenje. Stoga smatramo da će doživotno učenje biti vid strategije u procesu prilagođavanja stalnim promenama, kako naučnim tako i tehničko-tehnološkim, u smislu javljanja novih zanimanja, sa ciljem lakšeg savladavanja prepreka u ritmu ljudske egzistencije. Doživotno učenje može postati „ključ za XXI vek“ (Florić-Knežević, 2008:58).

3. USAVRŠAVANJE NASTAVNIKA U SVETLU DOŽIVOTNOG UČENJA

Tokom razvoja ljudskog društva, menjao se i sam čovek, radio je na sebi, unapređivao svoje intelektualne i radne kapacitete sa ciljem da, kroz svoje lično, individualno obrazovanje unapređuje društvo u kojem živi. Zahvaljujući tome danas možemo da govorimo o društvenom, naučnom i tehničko-tehnološkom progresu.

Ovim ukazujemo na činjenicu da ideja o individualnom usavršavanju pojedinca nije nova. Ona se može pronaći i u izvornim koncepcijama Aristotela, Sokrata i Platona. Konkretno, Sokratova vaspitno-obrazovna delatnost ima veoma jasno i snažno izražene elemente doživotnog učenja i obrazovanja. Svoju privrženost doživotnom učenju Sokrat je dokazivao do kraja svog života. Naime, već u poodmaklim godinama Sokrat je učio plesati i svirati liru ističući da nije besmisleno naučiti nešto što čovek ne zna (Bralić, 2007: 29). Zato se Sokrat smatra jedinstvenim primerom vlastitog rada na samoobrazovanju.

Danas, u uslovima snažnog razvoja u svim sferama ljudskog življenja, kada se znanje uvećava geometrijskom progresijom, a tehničko-tehnološki razvoj grabi krupnim koracima napred, pojedinac je prisiljen da prati taj korak. Odbacuje se ideja „konačnog“ – završenog profesionalnog obrazovanja, najčešće tokom školovanja, sve do sticanja diplome, i sve više dolazi do izražaja ideja o doživotnom učenju i usavršavanju, gde individualno usavršavanje pojedinca postaje faktor njegovog profesionalnog razvoja, ali u društvu koje uči (Vasiljević, 2008:18).

Polazeći od ove konstatacije postavlja se pitanje koliko je obrazovni sistem, koji je stalno

pod uticajem raznovrsnih faktora u stanju da prati naučni i tehničko-tehnološki razvoj. Ako obrazovni sistem shvatimo kao polugu unapređivanja razvoja u svim oblastima ljudskog života i rada primetićemo teškoće u praćenju ovog razvoja, pa čak i zaostajanje za njim. Javlja se raskorak koji se odslikava u pomanjkanju obrazovanih članova društva sposobnih da se aktivno i stvaralački uključe u svakodnevni život.

Svakako da nova tehnološka i tehnička napredovanja zahtevaju nastavnika spremnog da stalno unapređuje svoj vaspitno-obrazovni rad tako što će se osposobiti za brzu i kvalitetnu stvaralačku preradu nadolazećih informacija, kao i njihovu kreativnu primenu u praksi. U okviru napredovanja nastavnika, njegova priprema, njegov rad i dalje usavršavanje postaju kompleksnije jer ne samo što se nastavnik profesionalno adaptira i kroz adaptaciju menja, već on postaje i pokretač daljeg naučnog, socijalnog i obrazovnog progressa. Stoga je vrlo važno planirati pripremu nastavnika za samoobrazovanje, konstantno unapređivati profesionalnu kompetenciju nastavnika usmerenu ka formiranju stvaralačke i samorazvijajuće ličnosti. Pri tom kompetenciju nastavnika shvatamo kao rad sa različitim starosnim kategorijama učenika koji u sebe uključuje nastavnikovo upoznavanje sa socijalno-psihološkim osobenostima i didaktičkim specifičnostima učenja u različitim periodima života, što pretpostavlja njegovo poznavanje čoveka u totalitetu za razliku od tradicionalne usmerenosti na period detinjstva.

* * *

Prema mišljenju nekih teoretičara najveće promene u obrazovanju i učenju pokrenuće upravo nastavnici (Savićević, 2009: 694). Dosadašnji reformski pokušaji ostali su bez efekta upravo zato što su nastavnici bili samo posmatrači reformskih zbivanja. Naime, u stvaranju strategije pripremanja nastavnika za nastavnički poziv uvek se pažnja usmerava na činjenicu da je važno da nastavnik dobro ovlada određenom disciplinom, postane stručnjak u svom domenu posla, dok pedagoško, didaktičko-metodičko, psihološko i andragoško obrazovanje ostane zanemareno. Time se stvara određena nedorečenost jer, sa jedne strane imamo nastavnike koji odlično poznaju svoj predmet, a sa druge strane, ti isti nastavnici slabo ili nikako ne poznaju učenike sa kojima rade. Smatramo da sadržaj nastavnog predmeta koji predaju treba da bude samo sredstvo kojim se utiče na ukupan psiho-fizički razvoj učenika. Stoga je neophodno, gotovo nužno, uspostavljanje ravnoteže između školovanja nastavnika u okviru njihovog opredeljenja za određenu disciplinu i pedagoškog, didaktičko-metodičkog, psihološkog i andragoškog pripremanja nastavnika.

Bez obzira da li se radi o stručnom školovanju nastavnika ili o pedagoškoj, didaktičko-metodičkoj ili nekoj drugoj vrsti pripreme ne sme se prenebregnuti činjenica da i jedna i druga priprema ulaze u sferu doživotnog učenja u okviru kojeg se kristališe novi profil nastavnika usmeren ka stalnom, ličnom usavršavanju, ka samoaktualizaciji. Samo tako nastavnik može postati ličnost koja usmerava, savetuje i vodi vaspitno-obrazovni sistem, a ne da bude ličnost koja pokušava da ide u korak sa novim dešavanjima.

4. LITERATURA

- [1] Bralić, Ž. (2007): Paidea antičkih grka kao rani oblik koncepcije doživotnog učenja, Zbornik: Andragogija na početku trećeg milenijuma, 27-39, Institut za pedagogiju i andragogiju, Beograd.
- [2] Burbules, C. N. (2000): Globalization and Education, New York: Routledge.

-
- [3] Clark, T. Clegg, S. (1988): *Changing Paradigms*, London: Harper Collins.
 - [4] Vasilijević, D. (2008): Individualno usavršavanje nastavnika, Zbornik, 10, Učiteljski fakultet, Užice.
 - [5] Dmitrović, P. (2009): Škola u svjetlu potreba za doživotnim obrazovanjem, u odnosu na mlade i odrasle, Zbornik: Buduća škola, 1, 697-710, Srpska akademija obrazovanja, Beograd.
 - [6] Florić-Knežević, O. (2008): Pedagog u društvu znanja, Filozofski fakultet, Odsek za pedagogiju, Novi Sad.
 - [7] The Memorandum of Lifelong Learning 2000. Lisabon: The European Commission.
 - [8] Savićević, D. (2000): Koreni i razvoj andragoških ideja, Insitut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta, Andragoško društvo Srbije, Beograd.
 - [9] Savićević, D. (2009): Andragoške potrebe i mogućnosti savremene škole, Zbornik: Buduća škola, 1, 688-696, Srpska akademija obrazovanja, Beograd.
 - [10] www.edukacija.rs, pregledano 17. 03. 2010.